12/11/2018

Θρησκευτική ουδετερότητα της Πολιτείας και αξιοποίηση της εκκλησιαστικής περιουσίας

/ Γνώμες

Του Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Δημοσιεύθηκε τό σχέδιο ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος ἀπό τόν ΣΥΡΙΖΑ, ὅπως καί ἡ συνοδευτική ἔκθεση. Ὕστερα, ὅμως, ἀπό μερικές ἡμέρες ἀνακοινώθηκε ἡ «πρόθεση» γιά μιά «ἱστορική συμφωνία» μεταξύ Ἐκκλησίας καί Πολιτείας γιά τήν ἐκκλησιαστική περιουσία καί τήν μισθοδοσία τῶν Κληρικῶν.

Τά δύο αὐτά θέματα συνδέονται μεταξύ τους καί δέν εἶναι δυνατόν νά ἐκλαμβάνονται μεμονωμένα, ἄλλωστε συζητήθηκαν μαζί. Τό ἕνα εἶναι ἡ θρησκευτική οὐδετερότητα τοῦ Κράτους, «μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται κανονιστικά καί πρακτικά», κατά τήν αἰτιολογική ἔκθεση, πού ἐνδιαφέρει κυρίως τήν Κυβέρνηση, καί αὐτό προτείνεται νά γίνη μέ τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, καί τό ἄλλο εἶναι ἡ ἀξιοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, μέ ὅ,τι αὐτό

συνεπάγεται, πού ἀπασχολοῦσε πάντοτε τόν Ἀρχιεπίσκοπο.

Δηλαδή, στό ὅλο θέμα πού ἀνέκυψε ὑπάρχουν δύο βασικά ἑρμηνευτικά κλειδιά, τό ἕνα εἶναι ἡ «θρησκευτική οὐδετερότητα», καί τό ἄλλο εἶναι ἡ ἀξιοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.

Ἄν μερικοί περιορίζουν τήν συζήτηση στήν ἀξιοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας γιά τήν μισθοδοσία τῶν Κληρικῶν, καί παραθεωροῦν τήν προτεινόμενη μεταρρύθμιση στό ἄρθρο 3 τοῦ Συντάγματος μέ τό κυριότερο τήν εἰσαγωγή τῆς θρησκευτικῆς οὐδετερότητας τῆς Πολιτείας, τότε αὐτό λειτουργεῖ ἀποπροσανατολιστικά.

Θεωρῶ ὅτι ἐμεῖς οἱ Κληρικοί δέν πρέπει νά πέσουμε στήν «παγίδα», ἐν ὀνόματι τῆς μισθοδοσίας τῶν Κληρικῶν, πού καί αὐτό εἶναι σημαντικό θέμα, νά ἀμνηστεύσουμε στήν εἰσαγόμενη θρησκευτική οὐδετερότητα τῆς Πολιτείας καί κυρίως τήν ἀλλοίωση τοῦ 3ου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος.

Στήν συνέχεια θά τονίσω μερικά σημεῖα σέ αὐτά τά δύο θέματα μέ ἁπλό καί εὐσύνοπτο τρόπο.

1. Ἡ προτεινόμενη τροποποίηση τοῦ 3ου ἄρθρου

Γιά πολλά χρόνια σέ δεκάδες ἄρθρα μου καί σέ πολλές συνεντεύξεις μου, ὑποστήριζα ὅτι ἡ φράση «χωρισμός Ἐκκλησίας Πολιτείας» δέν μπορεῖ νά εὐσταθήση σέ μιά εὐνομούμενη Πολιτεία, γιατί κανένας στήν δημοκρατική Πολιτεία δέν μπορεῖ νά εἶναι χωρισμένος ἀπό αὐτήν. Γι’ αὐτό, ὅπως ὑποστήριζα, ἡ καλύτερη φράση εἶναι ὁριοθέτηση τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καί Πολιτείας ἤ ὀρθότερα ὁριοθέτηση τῶν σχέσεων ἐκκλησιαστικῆς καί κρατικῆς διοικήσεως. Κυρίως θά ἔπρεπε ἡ Πολιτεία μέ ἕνα νόμο νά καθορίση τήν νομική προσωπικότητα τῆς Ἐκκλησίας καί νά δίνη ἐξουσιοδοτήσεις γιά νά ρυθμίζη μόνη της τά τοῦ οἴκου της βάσει τῶν ἱερῶν Κανόνων.

Τελικά, ἐπελέγη ἡ φράση «ἐξορθολογισμός τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καί Κράτους», «σχέσεων Κράτους-Ἐκκλησίας» καί «ΔΙΑΚΡΙΤΟΤΗΤΑ ΚΡΑΤΟΥΣ-ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ». Πρόκειται γιά θετικό βῆμα, ἀφοῦ κατανοήθηκε ἡ βάση τῶν σκέψεών μου πού ἀνταποκρίνονται στήν ἀλήθεια.

Ἐπίσης, εἶναι σημαντικό τό ὅτι παρέμεινε τό προοίμιο τοῦ Συντάγματος, τό ὁποῖο δείχνει ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ Κράτους ὀφειλόταν στήν Ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων, στήν ὁποία σημαντικό ρόλο ἔπαιξαν οἱ Κληρικοί καί δέν ἔγινε μέ τήν παρέμβαση τῶν ξένων Δυνάμεων. Ἄν προτεινόταν ἡ διαγραφή τοῦ προοιμίου τοῦ Συντάγματος, τότε θά φαινόταν ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἦταν ἀποτέλεσμα ἀποφάσεων τῶν ξένων Δυνάμεων καί ἄρα συνομολογεῖται ὅτι ἦταν ἕνα προτεκτοράτο.

Μετά τά βασικά αὐτά σημεῖα, θά παρατεθοῦν μερικές σκέψεις μου γιά τήν προτεινόμενη μεταρρύθμιση στό ἄρθρο 3.

Τό ἐν ἰσχύι Σύνταγμα ἔχει μιά λογική θεσμική διάρθρωση. Διαιρεῖται σέ τέσσερα μεγάλα μέρη, ἤτοι: Μέρος Πρῶτο: Βασικές διατάξεις (ἄρθ. 1-3). Μέρος Δεύτερο: Ἀτομικά καί κοινωνικά δικαιώματα (ἄρθ. 4-25). Μέρος Τρίτο: Ὀργάνωση καί λειτουργίες τῆς Πολιτείας (ἄρθ. 26-105). Μέρος Τέταρτο: Εἰδικές τελικές καί μεταβατικές διατάξεις (ἄρθ. 106-120).

Αὐτό σημαίνει ὅτι καλῶς ἡ διάταξη πού ἀναφέρεται στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία παρέμεινε στό πρῶτο μέρος, γιατί βρίσκεται στίς «βασικές διατάξεις», ὅπως τήν «μορφή τοῦ Πολιτεύματος» καί τίς «σχέσεις Ἐκκλησίας Πολιτείας». Ἄλλωστε, ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι «θεσμός» πού προϋπῆρχε τῆς συγκροτήσεως τοῦ Κράτους, καί μάλιστα συνετέλεσε στήν ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων καί τήν ἀνεξαρτησία τους, ὅπως ἔχει ἐπισημανθεῖ καί στήν Διακήρυξη τῆς Ἀνεξαρτησίας (1822).

Ἐπί πλέον στό ἄρθρο 3, τό ὁποῖο περιλαμβάνεται στίς βασικές διατάξεις τοῦ Συντάγματος συγκαταλέγονται καί οἱ σχέσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ὅπως διαλαμβάνονται στόν Πατριαρχικό Τόμο τοῦ 1850 καί τήν Πατριαρχική Πράξη τοῦ 1928. Εἶναι σημαντικό νά ὑπογραμμισθῆ ὅτι οἱ λεγόμενες «Νέες Χῶρες» πού ρυθμίζονται ἀπό τήν Πατριαρχική Πράξη τοῦ 1928, εἶναι Μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐν Ἑλλάδι, εἶναι, δηλαδή, «κανονικό ἔδαφος» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τό ὁποῖο βρίσκεται ἐκτός Ἑλλάδος, καί παραχωρήθηκαν «ἐπιτροπικῶς» νά διοικηθοῦν «ὑπό τύπον προσωρινότητος» ἀπό τήν Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

Ἑπομένως, τό ἄρθρο 3 δέν θά μποροῦσε νά συμπεριληφθῆ στά ἄλλα τρία μέρη τοῦ Συντάγματος, δηλαδή οὔτε στά «ἀτομικά καί κανονικά δικαιώματα», οὔτε στίς «Ὀργανωτικές λειτουργίες τοῦ Πολιτεύματος», οὔτε, φυσικά, στίς «εἰδικές τελικές καί μεταβατικές διατάξεις». Ἄλλωστε, οὔτε ἡ Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, οὔτε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, πού ἔχει κατά διαφόρους τρόπους καί τμήματα στήν Ἑλληνική Ἐπικράτεια (Μητροπόλεις Δωδεκαννήσου καί ἡμιαυτόνομη Ἀρχιεπισκοπή Κρήτης), μποροῦν νά θεωρηθοῦν ὡς λειτουργίες τῆς Πολιτείας.

Στήν συνέχεια θά παρατεθῆ τό 3ο ἄρθρο τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος καί πῶς προτείνεται γιά ἀναθεώρηση.

*

Ἰσχύουσα διάταξη: «1. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία στήν Ἑλλάδα εἶναι ἡ θρησκεία τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας, πού γνωρίζει κεφαλή της τόν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, ὑπάρχει ἀναπόσπαστα ἑνωμένη δογματικά μέ τή Μεγάλη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινούπολης καί μέ κάθε ἄλλη ὁμόδοξη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ• τηρεῖ ἀπαρασάλευτα, ὅπως ἐκεῖνες, τούς ἱερούς ἀποστολικούς καί συνοδικούς κανόνες καί τίς ἱερές παραδόσεις. Εἶναι αὐτοκέφαλη, διοικεῖται ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων καί ἀπό τή Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο πού προέρχεται ἀπό αὐτή καί συγκροτεῖται ὅπως ὁρίζει ὁ Καταστατικός Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας, μέ τήρηση τῶν διατάξεων τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς κθ΄ (29) Ἰουνίου 1850 καί τῆς Συνοδικῆς

Πράξης τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928.

2. Τό ἐκκλησιαστικό καθεστώς πού ὑπάρχει σέ ὁρισμένες περιοχές τοῦ Κράτους δέν ἀντίκειται στίς διατάξεις τῆς προηγούμενης παραγράφου.

3. Τό κείμενο τῆς Ἁγίας Γραφῆς τηρεῖται ἀναλλοίωτο. Ἡ ἐπίσημη μετάφρασή του σέ ἄλλο γλωσσικό τύπο ἀπαγορεύεται χωρίς τήν ἔγκριση τῆς Αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας στήν Κωνσταντινούπολη».

Προτεινόμενη διάταξη: «Ἡ Ἑλληνική Πολιτεία εἶναι θρησκευτικά οὐδέτερη. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία στήν Ἑλλάδα εἶναι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία βρίσκεται ἀναπόσπαστα ἑνωμένη δογματικά μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως καί μέ κάθε ἄλλη Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί τηρεῖ ἀπαρασάλευτα τούς Κανόνες τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τήν ἐκκλησιαστική παράδοση. Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας εἶναι αὐτοκέφαλη καί διοικεῖται σύμφωνα μέ ὅσα ὁρίζουν ὁ Καταστατικός Χάρτης της, ὁ Πατριαρχικός Τόμος τοῦ 1850 καί ἡ Συνοδική Πράξη τοῦ 1928. Τό ἐκκλησιαστικό καθεστώς τῆς Κρήτης καί τῶν Δωδεκανήσων δέν ἀντίκειται στίς παραπάνω διατάξεις.

Ἑρμηνευτική δήλωση: Ὁ ὅρος ἐπικρατοῦσα θρησκεία δέν ἀποτελεῖ ἀναγνώριση ἐπίσημης κρατικῆς θρησκείας καί δέν ἐπιφέρει καμιά δυσμενῆ συνέπεια σέ βάρος ἄλλων θρησκευμάτων καί γενικότερα στήν ἀπόλαυση τοῦ δικαιώματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας».

Ἀπό τήν ἐξέταση τῶν δύο αὐτῶν κειμένων, τοῦ ἰσχύοντος καί τοῦ προτεινομένου, φαίνεται ὅτι στήν προτεινόμενη ἀναθεώρηση διαγράφονται οἱ ἑξῆς φράσεις: «ἡ θρησκεία τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ», «τῆς Ἑλλάδας», «πού γνωρίζει κεφαλή της τόν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό», «ὑπάρχει», «Μεγάλη Ἐκκλησία», «ὁμόδοξη», «καί τίς ἱερές παραδόσεις». Ἐπίσης, διαγράφεται τελείως ἡ παράγραφος 3 καί γίνονται μερικές ἐσωτερικές ἀλλαγές.

Θά γίνουν μερικές ἐπισημάνσεις, γιά τήν προτεινόμενη ἀλλαγή.

α) Τό ἄρθρο 3 τοῦ Συντάγματος ἀναφέρεται πρωτίστως στίς σχέσεις τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί δευτερευόντως μέ τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Καί αὐτό, γιατί ἀναφέρεται στήν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί τίς ἄλλες Ὁμόδοξες Ἐκκλησίες, μνημονεύονται τά Καταστατικά κείμενα, ἤτοι ὁ Συνοδικός Τόμος τοῦ 1850 καί ἡ Πατριαρχική Πράξη τοῦ 1928, ὅπως μνημονεύονται καί τά ἐκκλησιαστικά καθεστῶτα πού ὑπάρχουν σέ ὁρισμένες περιοχές τοῦ Κράτους, ἐννοώντας τό Ἅγιον Ὄρος, τά Δωδεκάννησα, ἡ Κρήτη.

Ἐπί πλέον τό ἄρθρο 3 δέν ἀντιστρατεύεται στά «ἀτομικά καί κοινωνικά δικαιώματα» οὔτε στήν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνείδησης κάθε ἄλλης γνωστῆς θρησκείας. Ἔτσι, τό ἄρθρο 13 εἶναι εὐρύτερο καί καθολικότερο τοῦ ἄρθρου 3, γιατί ἀναφέρεται στούς πολίτες τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, οἱ ὁποῖοι θέλουν νά ἀνήκουν σέ ὁποιαδήποτε γνωστή θρησκεία. Ὁπότε, ὅπως ἔχει ὑποστηριχθῆ, τό ἄρθρο 3 στήν πραγματικότητα εἶναι ὑποκείμενο τοῦ ἄρθρου 13, ἤ καλύτερα τό ἄρθρο 13 εἶναι καθολικότερο καί γενικότερο 3.

Ἑπομένως, ἡ ἐπανειλημμένη καί μέ ἔμμονη διάθεση ἐκφρασθεῖσα ἄποψη ὅτι πρέπει νά «πειραχθῆ» τό περιεχόμενο τοῦ ἄρθρου 3 εἶναι ἀλυσιτελής, ἀφοῦ ἡ Πολιτεία μέ βάση τό ἄρθρο 13 περί ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως θά μποροῦσε νά ρυθμίση νομοθετικά θέματα πού ἀφοροῦν τά κοινωνικά καί ἀτομικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν της, καί τήν ἐλευθερία τους. Ἐπίσης οἱ λειτουργοί ὅλων τῶν γνωστῶν θρησκειῶν καί τῆς «ἐπικρατούσας θρησκείας» ὑπόκεινται στήν ἴδια ἐποπτεία τῆς Πολιτείας καί στίς ὑποχρεώσεις τους ἀπέναντί της.

Αὐτό σημαίνει, ἐκτός τῶν ἄλλων, ὅτι ἰσχύει αὐτό πού ὑποστηρίχθηκε προηγουμένως, ὅτι δέν μπορεῖ νά ὑπάρξη χωρισμός Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, ἀλλά νά καθορισθοῦν καλύτερα οἱ σχέσεις μεταξύ τους, ἀφοῦ ἡ Πολιτεία ἐποπτεύει τούς λειτουργούς ὅλων τῶν γνωστῶν θρησκειῶν.

β) Γιά τήν ἀναθεώρηση προτείνονται δύο βασικές ἀλλαγές.

Ἡ πρώτη ἀλλαγή εἶναι νά προηγηθῆ στό ἄρθρο 3 ἡ φράση «ἡ Ἑλληνική Πολιτεία εἶναι θρησκευτικά οὐδέτερη», καί ἀμέσως νά ἀκολουθήσουν τά σχετικά μέ τήν «ἐπικρατοῦσα θρησκεία στήν Ἑλλάδα».

Στήν πρόταση τοῦ «ΣΥΡΙΖΑ» γίνεται τό ἑξῆς ἐνδιαφέρον. Ἀρχίζει τό ἄρθρο μέ τήν πρόταση «ἡ Ἑλληνική Πολιτεία εἶναι θρησκευτικά οὐδέτερη». Ἐπίσης, στήν ἑρμηνευτική δήλωση, πού εἶναι ἀπόλυτα ἰσότιμη διάταξη τοῦ Συντάγματος –γενικότερα οἱ ἑρμηνευτικές δηλώσεις, κατά τόν Εὐάγγελο Βενιζέλο, «γιά λόγους νομοτεχνικούς καί συστηματικούς ἐκφράζονται μέ τή μορφή αὐτή καί ὄχι ὡς παράγραφοι ἤ ὡς ἐδάφια τοῦ συνταγματικοῦ κειμένου»– γράφεται: «Ὁ ὅρος ἐπικρατοῦσα θρησκεία δέν ἀποτελεῖ ἀναγνώριση ἐπίσημης κρατικῆς θρησκείας καί δέν ἐπιφέρει καμιά δυσμενῆ συνέπεια σέ βάρος ἄλλων θρησκευμάτων καί γενικώτερα στήν ἀπόλαυση τοῦ δικαιώματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας».

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι στό ἄρθρο 3 εἰσάγεται ἡ φράση «ἡ Ἑλληνική Πολιτεία εἶναι θρησκευτικά οὐδέτερη», καί τό ἴδιο μέ ἄλλη φρασεολογία ἐπαναλαμβάνεται στήν «ἑρμηνευτική δήλωση» ὅτι δηλαδή ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δέν εἶναι «ἐπίσημη κρατική θρησκεία». Τό ὅλο δέ περιεχόμενο τῆς «ἑρμηνευτικῆς δήλωσης» καλύπτεται ἀπό τό ἄρθρο 13 ἤ θά μποροῦσε νά τεθῆ στό ἄρθρο 13. Ἄλλωστε ὁ ὅρος «ἐπικρατοῦσα θρησκεία», κατά πάγια νομολογία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, δηλώνει τήν πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων Πολιτῶν.

Ἡ χρησιμοποίηση ταυτόσημης φράσεως στό ἄρθρο 3 καί ἡ «ἑρμηνευτική δήλωση» στό ἴδιο ἄρθρο δείχνει μιά προσπάθεια πού ἔχει τήν ἰδιαίτερη σκοπιμότητά της.

γ) Ἡ ἀπάλειψη δῆθεν «θεολογικῶν ὅρων» δημιουργεῖ ἔντονο προβληματισμό. Καί αὐτός ὁ προβληματισμός στηρίζεται σέ δύο βασικούς λόγους.

Ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι τό Σύνταγμα δέν εἶναι νομικό κείμενο γιά νά δικαιολογῆται ἀπάλειψη θεολογικῶν ὅρων, ἀλλά εἶναι θεμελιῶδες κείμενο τῆς Πολιτείας, πού ἀναφέρεται σέ θέματα ὄχι μόνον τῆς Κρατικῆς διοικήσεως, ἀλλά καί σέ θέματα θρησκευτικά.

Ὁ δεύτερος λόγος εἶναι ὅτι ὅταν γίνεται ἀναφορά στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά τήν ἑτεροπροσδιορίζη, ἀλλά νά ἀναγράφη αὐτό μέ τό ὁποῖο ἡ ἴδια αὐτοπροσδιορίζεται. Ἔτσι, δικαιολογοῦνται ἀπόλυτα οἱ ὅροι «Ἀνατολική Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ» πού ἔχει «Κεφαλή τόν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό» καί ὄχι θρησκεία, γιατί ὑπάρχει τεράστια διαφορά μεταξύ θρησκείας καί Ἐκκλησίας καί ἔτσι δέν δημιουργοῦνται θεολογικές συγχύσεις, ὅπως ἐπίσης δικαιολογεῖται ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἡ «Μεγάλη Ἐκκλησία», ὅτι ὑπάρχουν «ὁμόδοξες» Ἐκκλησίες, ὅτι ἡ Ἐκκλησία διαφυλάσσει τίς «ἱερές παραδόσεις».

Ἡ ἀφαίρεση, λοιπόν, τῶν βασικῶν στοιχείων πού ἀναφέρονται στήν ὀντολογία τῆς Ἐκκλησίας δείχνει ὅτι ὑπάρχει ἰδεολογικό πρόβλημα καί ἀμφισβήτηση τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας καί ἐνδεχόμενη προσπάθεια κατευνάσεως ἀντιδράσεων ἀπό ἀνθρώπους μέ ἀριστερές ἰδέες. Νομίζω, ὅμως, ὅτι στό θέμα τοῦ Συντάγματος δέν μπορεῖ νά ὑφίστανται ἰδεολογικοί ἀνταγωνισμοί καί κομματικές σκοπιμότητες.

δ) Ἡ πρότασή μου θά ἦταν τό ἄρθρο 3 νά μήν ἀρχίζη μέ τήν φράση «ἡ Ἑλληνική Πολιτεία εἶναι θρησκευτικά οὐδέτερη», ἀλλά νά παραμείνη τό ἄρθρο ὡς ἔχει μέ τήν ἀλλαγή ἀντί «θρησκεία» «Ἐκκλησία» καί νά τεθῆ ὡς ἑρμηνευτική δήλωση, ὅτι ὁ ὅρος «Ἐπικρατοῦσα θρησκεία» στήν Ἑλλάδα εἶναι ἡ Ὀρθόδοξη Ἀνατολική Ἐκκλησία, στήν ὁποία ἀνήκει ἡ πλειονότητα τῶν Ἑλλήνων Πολιτῶν. Αὐτό δέ πού λέγεται ὡς «θρησκευτική οὐδετερότητα» νά τεθῆ περιφραστικά στό ἄρθρο 13, στό ὁποῖο γίνεται λόγος γιά τήν ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσως τήν ὁποία ἐγγυᾶται τό Κράτος.

Ἄλλωστε, δέν μπορῶ νά ἀποδεχθῶ τήν φράση ὅτι ἡ Ἑλληνική Πολιτεία εἶναι «θρησκευτικά οὐδέτερη» ὅταν εἶναι ὑποχρεωμένη νά ἐγγυηθῆ καί νά προστατεύση

τήν μουσουλμανική μειονότητα, βάσει τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάνης.

2. Ἡ πρόθεση γιά συμφωνία γιά τήν ἀξιοποίηση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας

Ἐνῶ ἀνακοινώθηκε ἡ πρόταση τοῦ ΣΥΡΙΖΑ γιά τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, μετά λίγες ἡμέρες σέ κοινή δημόσια συνάντηση μεταξύ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἀνακοινώθηκε ἡ «πρόθεση» γιά συμφωνία πού ἐκφράσθηκε μέ τό «κοινό ἀνακοινωθέν Πολιτείας-Ἐκκλησίας» τῆς 6-11-2018 (ρεπορτάζ πού δημοσιεύθηκε στήν ἐπίσημη σελίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τήν 6-11-2018) «γιά νά καταλήξουμε σέ μιά ἱστορική Συμφωνία μεταξύ Ἐκκλησίας καί Πολιτείας πού θά πάρη τή μορφή τῆς νομοθετικῆς ρύθμισης».

Πρόκειται γιά 15 ἄρθρα, καί στό τελευταῖο ἄρθρο γράφεται: «Οἱ παραπάνω δεσμεύσεις τῶν μερῶν θά ἰσχύουν ὑπό τήν προϋπόθεση τήρησης τῆς Συμφωνίας στό σύνολό της», πού σημαίνει ὅτι ἡ προτεινόμενη συμφωνία προσφέρεται ὡς «πακέτο» καί δέν χωροῦν ἐπιμέρους βελτιώσεις.

Διαβάζοντας κανείς προσεκτικά τά σημεῖα αὐτά, μπορεῖ νά διακρίνη μιά προσπάθεια ἐπιλύσεως ἐκκρεμούντων ζητημάτων, γιά τήν ἐκκλησιαστική περιουσία καί τήν μισθοδοσία τῶν Κληρικῶν. Ἄλλωστε ἦταν πάγια ἄποψη πολλῶν ἀπό μᾶς ὅτι ἡ μισθοδοσία τῶν Κληρικῶν δέν ὑπάγεται στόν λεγόμενο χωρισμό Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, ἀλλά εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν συμβάσεων πού ἔγιναν μέ τήν δέσμευση ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Ἔτσι, πολλοί ἰσχυρίζονταν νά ἐπιστρέψη ἡ Πολιτεία τήν περιουσία στήν Ἐκκλησία καί νά ἀναλάβη μόνη της τήν πληρωμή τῶν Κληρικῶν.

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι στό θέμα αὐτό ἔγινε μιά συμφωνία, μέ τήν ὁποία τό Κράτος ἀναγνωρίζει αὐτό τό αἴτημα τῆς Ἐκκλησίας καί ἐπειδή δέν μπορεῖ νά ἐπιστρέψη τήν περιουσία, πού δέσμευσε, ἀποζημιώνει τήν Ἐκκλησία καί δίδει τήν δυνατότητα τῆς ἀξιοποίησης τῆς ὑπάρχουσας Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας γιά νά ἀναλάβη ἐκείνη τήν μισθοδοσία τῶν Κληρικῶν της.

Τό πρόβλημα, ὅμως, εἶναι ὅτι τό κείμενο τῆς «πρόθεσης» γιά μιά «ἱστορική

συμφωνία», ἀπ’ ὅ,τι γνωρίζω, δέν ἦταν ἀποτέλεσμα ἐπεξεργασίας οὔτε τῶν θεσμικῶν ὀργάνων κάθε μέρους, οὔτε ὁμάδων καί ἐπιτροπῶν ἑκατέρωθεν. Αὐτό τό αἰφνίδιο καί ἡ ἔλλειψη συνοδικότητας ἦταν αὐτά πού προκάλεσαν περισσότερο ἀπό κάθε τι ἄλλο.

Γιά μένα τό σημαντικότερο εἶναι ὅτι τό κείμενο αὐτό τῆς σύμβασης ἤ τέλος πάντων τῆς «προθέσεως» γιά μιά «ἱστορική συμφωνία», γιά σύμβαση ἦλθε σχεδόν ταυτόχρονα ἤ λίγο μετά τήν δημοσίευση τῆς προτάσεως τοῦ ΣΥΡΙΖΑ γιά τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος.

Θεωρῶ, καί μακάρι νά κάνω λάθος, ὅτι αὐτό χρησιμοποιήθηκε γιά δύο λόγους: Ἤ γιά νά λειτουργήση ἑρμηνευτικά γιά τήν προτεινόμενη φράση πού εἰσήχθη στό 3ο ἄρθρο τοῦ Συντάγματος ὅτι «ἡ Ἑλληνική Πολιτεία εἶναι θρησκευτικά οὐδέτερη», μέ τήν ἐπεξήγηση τῆς εἰσηγητικῆς ἔκθεσης «μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται κανονιστικά καί πρακτικά», καί στήν πραγματικότητα νά δώση τό μήνυμα τοῦ χωρισμοῦ σχέσεων Ἐκκλησίας καί Πολιτείας καί νά ἱκανοποιηθῆ μιά μερίδα ψηφοφόρων· ἤ χρησιμοποιήθηκε ἀποπροσανατολιστικά, ὥστε νά μή γίνουν ἀντιδράσεις γιά τίς προτεινόμενες προτάσεις γιά τήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, ἀφοῦ στραφῆ τό ἐνδιαφέρον τῶν Κληρικῶν στήν μισθοδοσία.

Τά δύο αὐτά διαζευκτικά «ἤ» ἀπευθύνονται καί στούς ὀπαδούς τοῦ κόμματος καί στούς Κληρικούς, καί λειτουργοῦν ἀφ’ ἑνός μέν κατευναστικά ἀφ’ ἑτέρου δέ ἀποπροσανατολιστικά.

Τό ἐπίσης ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι ὅταν ἀνακοινώθηκε ὅτι 10.000 Κληρικοί θά ἀποδεσμευθοῦν ἀπό τήν Ἐνιαία Ἀρχή Πληρωμῶν, ἀμέσως τήν ἑπομένη ἡμέρα ἀνακοινώθηκε ὑπεύθυνα ἀπό τόν Κυβερνητικό Ἐκπρόσωπο ὅτι θά προσληφθοῦν 10.000 δημόσιοι ὑπάλληλοι. Αὐτό εἶναι ἄμεση ἤ ἔμμεση προσβολή στούς Κληρικούς καί γενικά στήν Ἐκκλησία μέ πολλά κρυφά μηνύματα!

Πρέπει νά διευκρινισθῆ προσεκτικά τί σημαίνει ὅτι «ἡ Ἑλληνική Πολιτεία εἶναι θρησκευτικά οὐδέτερη», σέ συνδυασμό μέ τήν εἰσηγητική ἔκθεση «μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται κανονιστικά καί πρακτικά». Θεωρῶ ὅτι αὐτή ἡ φράση εἶναι

ἐπικίνδυνη, γιατί σέ αὐτή θά στηριχθῆ μιά ὁλόκληρη σειρά νόμων καί πρακτικῶν, πού τώρα δέν μποροῦμε νά τό προσδιορίσουμε.

Τό ἀκόμη πιό ἐνδιαφέρον σημεῖο εἶναι ὅτι τά δημοσιεύματα ἔμπειρων στό ρεπορτάζ δημοσιογράφων, οἱ ὁποῖοι συνήθως ἀποκαλύπτουν διάφορα θέματα πρίν ἀνακοινωθοῦν, κάνουν λόγο γιά τό ὅτι ἡ συζήτηση μεταξύ Ἀρχιεπισκόπου καί Πρωθυπουργοῦ κατορθώθηκε νά διαφυλαχθῆ μυστική γιά μεγάλο χρονικό διάστημα.

Βέβαια, κανείς δεν μπορεῖ νά ἀποκλείση στούς ἡγέτες τῆς Πολιτείας καί τῆς Ἐκκλησίας νά ἀνταλλάσσουν ἀπόψεις γιά τόν χειρισμό διαφόρων θεμάτων πού τούς ἀφοροῦν, τά ὁποῖα ὅμως ἐπεξεργάζονται διάφορα θεσμικά ὄργανα.

Τό ἐρώτημα ὅμως γιά μένα εἶναι: Ποιοί ἐξωθεσμικοί παράγοντες (ἐκτός Ἱεραρχίας) ἤ ποιοί Ἱεράρχες συμμετεῖχαν σέ αὐτές τίς μυστικές συζητήσεις;

Ἐπίσης τό μεγαλύτερο ἐρώτημα εἶναι: Γιατί αὐτή ἡ συζήτηση κρατήθηκε μυστική ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, πού ἔχει «ἔννομο πνευματικό συμφέρον» γιά τό σοβαρό αὐτό ζήτημα. Αὐτό πρέπει κανείς νά τό δῆ σέ δύο σημαντικά σημεῖα.

Τό πρῶτον στό ὅτι τό ἴδιο τό Σύνταγμα στό ἄρθρο 3, ἀναφέρεται στόν Πατριαρχικό Τόμο τοῦ 1850 καί τήν Συνοδική Πράξη τοῦ 1928. Πρόκειται γιά κείμενα πού συμφωνήθηκαν ἀπό τρεῖς παράγοντες, ἤτοι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καί τήν Ἑλληνική Πολιτεία. Φυσικά ὁ Τόμος καί ἡ Πράξη ὑπεγράφησαν ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἀλλά ὑπῆρξαν οἱ κατάλληλες συμφωνίες, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «προφρόνως ἀποδεξαμένης, συναινούσης καί κυρούσης καί τῆς Ἐντίμου Ἑλληνικῆς Πολιτείας» (Πατριαρχική Πράξη 1928).

Ἔτσι, λοιπόν, στόν Συνοδικό καί Πατριαρχικό Τόμο τοῦ 1850, μεταξύ ἄλλων γράφεται: «ἐν τοῖς συμπίπτουσιν ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι, τοῖς δεομένοις συσκέψεως καί συμπράξεως πρός κρείττονα οἰκονομίαν καί στηριγμόν τῆς

Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἤρεσεν, ἵνα ἡ μέν ἐν Ἑλλάδι Ἱερά Σύνοδος ἀναφέρηται πρός τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην καί τήν περί αὐτόν Ἱεράν Σύνοδον· ὁ δέ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μετά τῆς περί αὐτόν Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου παρέχει προθύμως τήν ἑαυτοῦ σύμπραξιν, ἀνακοινῶν τά δέοντα πρός τήν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

Δέν νομίζω ὅτι μπορεῖ νά ὑποστηρίξη κανείς μέ λογικά ἐπιχειρήματα ὅτι τά θέματα πού θίγονται στήν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος καί στήν πρόθεση γιά μιά «ἱστορική συμφωνία» μεταξύ Ἐκκλησίας καί Πολιτείας δέν ὑπάγονται στά συμπίπτοντα ἐκκλησιαστικά πράγματα.

Τό δεύτερον εἶναι ὅτι μεταξύ τῶν 10.000 Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος συγκαταλέγονται καί Κληρικοί πού ἀποσπῶνται σέ Ἐνορίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐκτός Ἑλλάδος καί ἄλλων Πατριαρχείων, γιά τίς ποιμαντικές ἀνάγκες του. Ὁπότε θά δημιουργηθοῦν πολλές δυσχέρειες στήν καλή λειτουργία τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν ἐκτός Ἑλλάδος.

Συνεπῶς, ἡ σύνδεση αὐτῶν τῶν δύο θεμάτων, ἤτοι ἡ εἰσαγωγή τῆς θρησκευτικῆς οὐδετερότητας τῆς Πολιτείας στό Σύνταγμα καί ἡ ἀξιοποίηση τῆς Ἐκκκλησιασικῆς περουσίας γιά τήν μισθοδοσία τῶν Κληρικῶν θεωρήθηκε ἕνας «ἱστορικός συμβιβασμός».

Αὐτό σημαίνει ὅτι τό Κράτος θά διατηρήση τό ἄρθρο 3 στό Σύνταγμα μέ τήν προσθήκη τῆς «θρησκευτικῆς οὐδετερότητας» καί τήν κατάθεση ἀποζημίωσης στήν Ἐκκλησία γιά τήν ἐκκλησιαστική περιουσία, ὅπως καί ἡ ἀξιοποίηση τῆς ὑπάρχουσας Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, καί ἡ Ἐκκλησία ἐμμέσως ἀποδέχεται τήν «θρησκευτική οὐδετερότητα», ἐν ὀνόματι τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας γιά τήν μισθοδοσία τῶν Κληρικῶν της.

Τό πρόβλημα λοιπόν ἔγκειται στό ὅτι γίνεται τροποποίηση τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Συντάγματος ὕστερα ἀπό 200 χρόνια, χωρίς ἐπεξεργασία ἀπό τά Συνοδικά ὄργανα καί προτείνεται μιά «ἱστορική συμφωνία», πού ἀναφέρεται καί στήν μισθοδοσία τῶν Κληρικῶν, χωρίς νά ἐνημερωθοῦν οἱ ἴδιοι οἱ Κληρικοί, τούς ὁποίους ἀφορᾶ

ἰδιαίτερα τό θέμα αὐτό.

Τελικά θεωρῶ ὅτι ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πού θά συγκληθῆ σέ μερικές ἡμέρες, πρέπει νά δώση ἀπαντήσεις σέ ὅλα αὐτά τά σοβαρά ζητήματα.–